

GRAMATIKOM KROZ ONOMASTIKU

Zbornik radova

Urednice

doc. dr. sc. Maja Glušac

doc. dr. sc. Ana Mikić Čolić

Izdavač

Filozofski fakultet
Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku

Za izdavača

Loretana Farkaš

Urednice

Maja Glušac, Ana Mikić Čolić

Recenzenti

Vlasta Rišner, Goran Tanacković Faletar

Prijevod sažetaka

Goran Milić

Grafičko oblikovanje i tisak

Krešendo, Osijek

© Autori i Filozofski fakultet Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Osijek, 2019.
Nijedan dio ove knjige ne smije se umnožavati, fotokopirati ni na bilo koji drugi način
reproducirati bez nakladnikova pismenog dopuštenja.

ISBN 978-953-314-114-5

CIP zapis dostupan je u računalnom katalogu
Gradske i sveučilišne knjižnice Osijek pod brojem 141021058

Objavljivanje zbornika financijski je potpomoglo
Ministarstvo znanosti i obrazovanja Republike Hrvatske

Filozofski fakultet
Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

GRAMATIKOM KROZ ONOMASTIKU

Zbornik radova

Urednice

doc. dr. sc. Maja Glušac
doc. dr. sc. Ana Mikić Čolić

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
FILOZOFSKI FAKULTET

Osijek, 2019.

SADRŽAJ

Riječ urednica	7
Mihaela Komar, Maja Glušac <i>Mia, Mije i/ili Mia, Mie – (ne)umetanje glasa / u imena i pokrate</i>	11
Matea Sesar, Maja Glušac Glasovne promjene u imenima	31
Mihaela Majetić, Maja Glušac Hodonimija grada Osijeka	45
Mia Filipov, Maja Glušac Kakvu je ženu stvorio medijski diskurs? – imenovanje žena u medijima	65
Betina Domazet, Ana Mikić Čolić Tvorba etnika u hrvatskom jeziku	83
Bernardica Domorad, Ana Mikić Čolić Što je (u) ime(nu)? – onimizacija i eponimizacija u hrvatskom jeziku	95
Ljubica Gašparević, Ana Mikić Čolić <i>Nomen est omen</i> – tvorba nadimaka u hrvatskom jeziku	109
Ana Šakić, Ana Mikić Čolić Kako se rađa riječ? – tvorba imena tvrtki i robnih marki	117
Pojmovnik	127
Imensko kazalo	129

Mihaela Majetić
Maja Glušac

Hodonimija grada Osijeka

U radu se donosi pregled hodonimije užega osječkoga gradskog područja pri čemu se korpus od 615 hodonima dijeli prema motivaciji imenovanja na: antropohodonime (prema imenu čovjeka), fitohodonime (prema biljkama), hidrohodonime (prema vodi stajaćici ili tekućici), orohodonime (prema vrhu ili uzvisini, brdu ili gori), horohodonime (prema većem prirodnom ili administrativnom području), ojkohodonime (prema naseljenim mjestima), hodonime motivirane lokalnim obilježjima i ljudskom djelatnošću te ostale hodonime. Cilj je rada utvrditi motivacijsku komponentu u osječkim hodonimima, odnosno utvrditi u kojoj je mjeri osječka hodonimija potaknuta lokalnim (osječkim, slavonskim) obilježjima u motivaciji, a koliko nacionalnim i nadnacionalnim obilježjima. Osječki se hodonimi promatraju i s tvorbene strane kako bi se usustavili načini nadijevanja imena, ali i istražila moguća odstupanja od jezične norme. Dijakronijskim se pogledom promatrani hodonimi uspoređuju s najstarijim osječkim hodonimima.

Ključne riječi: Osijek, hodonimi, antropohodonimi, fitohodonimi, hidrohodonimi, orohodonimi, horohodonimi, ojkohodonimi

1. UVOD

Imenovanje ulica i trgova slika je političkog i kulturnog položaja grada, ali i dio kulturne baštine. Imena koja se nadijevaju ulicama nose poruke o znamenitim osobama, događajima i mjestima, koja na taj način ostaju trajno zabilježena u kolektivnom pamćenju stanovnika nekog područja. S obzirom na to da je imenovanje ulica i trgova u nadležnosti lokalne samouprave, neizbježna je i politička motiviranost toga postupka. Slijedom toga, ulice su i trгови često preimenovani s namjerom jačanja političkog utjecaja, nacionalne svijesti i međuljudskog zajedništva, a (pre)imenovanje ulica kao obračun političkih ideologija, u trenutku je pisanja rada ponovno u središtu zanimanja javnosti – što temu rada čini aktualnom i zanimljivom.¹

1 U vrijeme pisanja ovoga rada u lipnju 2017. godine u Zagrebu je bilo aktualno pitanje o promjeni imena *Trga maršala Tita*.

Imena ulica i trgova (hodonimi²), uz jezične natpise na putokazima, reklamnim panoima, nazive prodavaonica i uslužnih objekata te natpise na državnim, kulturnim i drugim ustanovama, dijelom su jezičnoga krajobraza.³ U vezi se s lingvističkim pristupom hodonimima mogu promatrati i zakonska određenja. Naime, imenovanje ulica i trgova propisano je *Zakonom o naseljima* (NN 54/88)⁴: člankom 7. *Zakona* određeno je da naselje, ulica i trg mora imati ime te da na području naselja ne mogu biti dvije ili više ulica ili trgova s istim imenom. Zakonom se (djelomice) propisuje i način odabira imena: članak 8. *Zakona o naseljima* propisuje da „naselja, ulice i trgovi mogu imati imena po geografskim i drugim pojmovima te po imenima i datumima koji su vezani za povijesne događaje ili osobe koje su dale značajan doprinos društvenom, kulturnom i znanstvenom razvoju.“ Postupak imenovanja ulica i trgova u Osijeku provodi *Odbor za utvrđivanje prijedloga imena ulica i trgova* koji „razmatra inicijativu za određivanje imena ulica, trgova i naselja, organizira provođenje ankete ili drugog oblika ispitivanja javnog mnijenja u svezi određivanja imena ulica i trgova ili izmjenu imena ulica i trgova, utvrđuje prijedloge imena ulica, trgova i naselja, utvrđuje prijedloge za izmjenu imena ulica, trgova i naselja. (...) ima predsjednika i osam (8) članova koji se imenuju iz reda istaknutih društvenih, javnih i kulturnih djelatnika Grada.“⁵

Polazeći od navedenoga zakonskog određenja o načinu imenovanja, cilj je ovoga rada utvrditi motivacijsku komponentu u osječkim hodonimima, odnosno utvrditi u kojoj je mjeri osječka hodonimija potaknuta lokalnim (osječkim, slavonskim) obilježjima u motivaciji, a koliko nacionalnim i nadnacionalnim obilježjima. Osječki se hodonimi promatraju i s tvorbene strane kako bi se usustavili načini nadijevanja imena, ali i istražila moguća odstupanja od jezične norme. Osim toga, istraživanjem je obuhvaćeno i (pre)imenovanje najstarijih osječkih hodonima s motivacijskoga i tvorbenoga gledišta u usporedbi s današnjim hodonimima.

2 Imena se dijele u tri veće skupine: imena ljudi (antroponimi), zemljopisna imena (toponimi) te imena objekata, pojava i odnosa nastalih ljudskom djelatnošću (krematonimi). Imena ulica (hodonimi) pripadaju toponimijskoj skupini imena. (Šimunović, 2009: 15)

3 U ovome se radu pojam *jezičnoga krajobraza* primjenjuje u smislu kako ga shvaćaju R. Landry i Y. R. Bourhis (1997.): „The langue of public road signs, advertising billboards, street names. Place names, commercial shop signs, and public signs on government buildings combines to form the liguistic landscape of a given territory, region or urban agglomeration.“ Više o jezičnom krajobrazu grada Osijeka vidi u Kordić, Čuljak, Bionda (2014).

4 *Zakon o naseljima*. Narodne novine, 54/88. Dostupno na: <https://goo.gl/1Ao5HQ>. Važno je napomenuti kako *Zakon o naseljima* nije usklađen s pravnim promjenama koje su nastale u Republici Hrvatskoj od osamostaljenja do danas (npr. u *Zakonu* se teritorijalna i upravna jedinica veća od naselja naziva isključivo općinom, dok danas uz općine postoje i županije; prema članu 7. koji glasi „Na području naselja ne mogu biti dvije ili više ulica odnosno trgova s istim imenom“, na području Osijeka danas ne bismo mogli imati dvije ulice *Svete Ane*, u Tenji i Gornjem gradu).

5 Dostupno na: <https://goo.gl/AV5Vnz>.

2. HODONIMIJA GRADA OSIJEKA

Osijek⁶ je najveći slavonski grad, a sastoji se od sedam gradskih četvrti: *Tvrđa*, *Gornji grad*, *Donji grad*, *Novi grad*, *Industrijska četvrt*, *Retfala* i *Jug II*. U analizu su osječke hodonimije uključeni i hodonimi osam osječkih mjesnih odbora: *Josipovac*, *Višnjevac*, *Cvjetno*, *Brijest*, *Osijek lijeva obala*, *Tenja*, *Klisa* i *Sarvaš*. Prema dostupnom popisu ulica sa službenoga portala grada Osijeka (osijek.hr)⁷, grad Osijek s mjesnim odborima ima ukupno 615 ulica i trgova. Radi preglednosti i sustavnosti u analizi se hodonimi grada Osijeka prema motivaciji dijele⁸ na antropohodonime (prema imenu čovjeka), fitohodonime (prema biljkama), hidrohodonime (prema vodi stajaćici ili tekućici), orohodonime (prema vrhu ili uzvisini, brdu ili gori), horohodonime (prema većem prirodnom ili administrativnom području), ojkohodonime (prema naseljenim mjestima), hodonime motivirane lokalnim obilježjima i ljudskom djelatnošću te ostale hodonime.

U strukturnoj je analizi hodonima u ovome radu zanemaren identifikacijski član *ulica* jer je izostavljen i u popisu osječkih ulica na mrežnim stranicama. Takav postupak gdje „hodonim poprima eliptični oblik“ nije neobičan, a „svođenje dvorječnoga hodonima na jednorječni potaknuto je jezičnom ekonomijom, tj. nastojanjem da se sa što manje jezičnih jedinica prenese jednaka količina obavijesti“ (Francić, Pezelj, 2014: 292). Drugi su identifikacijski članovi (*trg*, *šetaliste*, *park*, *vijenac*, *vrt*) obuhvaćeni strukturnom raščlambom, s obzirom na to da bi bez njih hodonim bio sveden na nedovoljno obavijesnu sastavnicu.

2.1. Antropohodonimi

U hodonimiji grada Osijeka razmjerno je velik broj hodonima koji u osnovi imaju antroponim, odnosno ime, prezime ili nadimak neke osobe. Takvih je hodonima 236. Radi preglednije raščlambe ova se skupina dalje dijeli na antropohodonime motivirane imenima: a) istaknutih državnika, dužnosnika i političara, b) istaknutih osoba iz kulturnog i javnog života (glazbenici, književnici, slikari, arhitekti, pedagozi, dobrotvori, hrvatski branitelji i sl.), c) istaknutih prirodoslovaca i d) katoličkih svetaca i blaženika. Važno je napomenuti kako su mnoge osobe čija imena nose osječke ulice značajne u više područja, stoga su hodonimi motivirani njihovim imenima razvrstani prema području u kojemu su bili najistaknutiji. Primjerice, iako je nedvojbeno da je Ivan Mažuranić veliki hrvatski književnik i jezikoslovac, široj je javnosti najpoznatiji kao hrvatski ban, prvi ban pučanin,

6 Ime *Osijek* (mađ. *Eszek*) u povijesnim se izvorima prvi put spominje u ispravi hrvatsko-ugarskog kralja Emerika iz 1196. godine (Mažuran, 2009: 9). U nazivu je grada Osijeka „sadržan pojam nečega odsječenog, kao vrlo pogodna mjesta za prijelaz preko Drave, pogodnog mjesta za boravak ljudi, te sigurnog od plavljenja s obzirom na podvodnu i močvarnu okolicu.“ (Živaković-Kerže, Zlata, *O prošlosti Osijeka ukratko*. Dostupno na: <https://goo.gl/stPiLA>. Datum posljednjeg pristupanja: 30. lipnja 2016.)

7 Dostupno na: <https://goo.gl/f1gkZ5>.

8 Podjela je djelomično preuzeta iz Vuković (2007) te prilagođena potrebama ovoga rada.

te stoga antropohodonim motiviran njegovim imenom pripada skupini čija je motivacija u imenima istaknutih državnika, dužnosnika i političara.

2.1.1. Antropohodonimi motivirani imenima istaknutih državnika, dužnosnika i političara

Od ukupno 236 antropohodonima 61 nosi naziv prema istaknutim državicima, dužnosnicima i političarima. Većinom su to povijesne ličnosti, primjerice stari hrvatski knezovi, kraljevi i banovi čijim je imenima motivirano 39 hodonima. Imena političara u osnovi su 16 hodonima, imena osječkih gradskih dužnosnika u trima hodonimima, jedan je pripao antičkom rimskom caru Hadrijanu koji je rimsku koloniju Mursu uzdigao na status grada-kolonije, jedan austrijskom caru Eugenu Savojskom koji je u selu Bilje nedaleko od Osijeka izgradio velebni dvorac, a jedan američkom predsjedniku Woodrowu Wilsonu, dobitniku Nobelove nagrade za mir.

Antropohodonimi motivirani imenima istaknutih državnika, dužnosnika i političara prema strukturi većinom su dvorječni ili višerječni, dok su dva jednorječna. Jednorječni hodonimi u ovoj podskupini jesu *Frankopanska*, hodonim nastao sufiksalsnom pridjevnom tvorbom od antroponima *Frankopan* (ime krčkih knezova, značajne plemenitaške obitelji) dodavanjem sufiksa *-ska*, te *Zrinjevac*, kolokvijalni naziv nastao od imena Nikole Zrinskog.⁹ Dvorječni hodonimi u pravilu su genitivni oblici antroponima, uglavnom imena i prezimena, kao u primjerima *Ante Starčevića*, *Eugena Kvaternika*, *Ivana Mažuranića*, *Petra Svačića*, *Andrije Hebranga*, *Ante Paradžika*, zatim titule i imena, kao u primjerima *Kneza Domagoja*, *Kralja Tomislava*, *Kneza Borne*, *Cara Hadrijana*, te imenske odrednice i prezimena u hodonimu *Braće Radića*. Višerječni su hodonimi genitivni oblici titule i antroponima, imena i prezimena, dvaju imena, imena i prezimena i sl., primjerice *Bana Josipa Jelačića*, *Kralja Stjepana Držislava*, *Kralja Petra Svačića* ili primjerice genitivni oblici imena i dvaju naziva loze u hodonimima *Nikole Šubića Zrinskog* i *Nikole Šubića Zrinjskog*. Iako je *Zakonom o naseljima* određeno da na području naselja ne mogu biti dvije ili više ulica s istim imenom, osječka hodonimija potvrđuje nekoliko slučajeva u kojima je isto ime bilo motivacijsko polazište. U ovome slučaju, istoimene se ulice nalaze u mjesnom odboru *Višnjevac* i gradskoj četvrti *Novi grad*. Dakle, u osnovi je tih dvaju hodonima isti antroponim različito napisan, *Zrinski* i *Zrinjski*, iako se sam Nikola Zrinski potpisivao kao Miklouš Zrinski.¹⁰ Nadalje, višerječni hodonimi koji pripadaju ovoj skupini sastoje se od identifikacijskoga člana, apelativa poput *trg*, *park*, *šetalište*, i genitivnog oblika antroponima, primjerice *Šetalište Vjekoslava Hengla*, identifikacijskog člana, titule i antroponima, primjerice *Park kneza Branimira*, *Perivoj kralja Tomislava*, *Trg bana Josipa Jelačića*. Važno je primijetiti i kako od 61 hodonima nijedan nije motiviran osobnim imenom žene,

9 Hodonim *Zrinjevac* mogao bi se postankom tumačiti i od toponima *Zrin*, središta hrvatskih plemića i banova Šubića po kojemu su i prozvani *Zrinski*.

10 *Glagoljični potpis Nikole Zrinskoga*. Dostupno na: <https://goo.gl/x5jo7U>.

a nedvojbeno je da postoji velik broj žena koje su svojim političkim djelovanjem obilježile hrvatsku povijest. Imenima je lokalnih, osječkih državnika, dužnosnika i političara, motivirano pet hodonima, 53 su hodonima motivirana imenima nacionalnih državnika, dužnosnika i političara, a trima su hodonimima motivacijsko polazište imena stranih državnika, dužnosnika i političara.

2.1.2. Antropohodonimi motivirani imenima istaknutih osoba iz kulturnog i javnog života

Ovo je najbrojnija skupina osječkih antropohodonima, ukupno ih je 151. U nju se ubrajaju hodonimi motivirani imenima istaknutih osoba iz kulture (umjetnika – književnika, slikara, kipara, glumaca, glazbenika i dr.) i javnog života (učitelja, pedagoga, teologa, crkvenih velikodostojnika, povjesničara, dobrotvora, industrijalaca, hrvatskih branitelja i dr.). Većina je hodonima, njih 88, motivirana imenima književnika i jezikoslovaca (*Antuna Gustava Matoša, Dinka Šimunovića, Matije Petra Katančića, Josipa Kozarca, Ljudevita Gaja, Andrije Kačića Miošića*). Imena glazbenika u osnovi su 17 hodonima (npr. *Josifa Runjanina, Vatroslava Lisinskog, Lovre Matačića, Bele Bartoka, Trg Lava Mirskog*), imena slikara, kipara i graditelja u osnovi su 15 hodonima (npr. *Prolaz Ante Slavičeka, Prolaz Vanje Radauša, Izidora Kršnjavog, Vijenac Ljube Babića, Franje Muckea*), imena povjesničara, muzeologa, knjižara u osnovi su devet hodonima (npr. *Danice Pinterović, Kamila Firinger, Prolaz Radoslava Bačića, Vjekoslava Celestina, Franje Markovića*), devet je hodonima motivirano imenima osječkih veleposjednika i dobrotvora (npr. *Ivana Adamovića, Lorenza Jäger, Josipa Huttlera*), osam imenima crkvenih velikodostojnika i teologa (npr. *Matije Vlačića, Trg Jurja Križanića, Josipa Jurja Strossmayera* (2), *Šetalište kardinala Franje Šepera*), dva su hodonima motivirana imenima pripadnika Domovinskoga rata (*Josipa Reihl Kira, Vijenac Gorana Zobundžije*), dva su hodonima motivirana imenima pedagoga (*Ivana Filipovića, Josipe Glembaj*), dva imenima novinara (*Otokara Keršovanija, Prolaz Carla Bende*), a jedan imenom glumice (*Marije Ružička Strozzi*). Imenima su osječkih личности motivirana 33 hodonima ove skupine, imena nacionalnih личности motivacijsko su polazište za 110 hodonima, a šest je hodonima motivirano imenima stranih личности od kojih su četiri motivirana imenima srpskih književnika (*Đure Jakšića, Branka Radičevića* (2) i *Jove Jovanovića Zmaja*), jedan imenom mađarskog skladatelja (*Bele Bartoka*), a jedan imenom mađarskog pisca (*Šandora Petefija*).

Hodonimi koji pripadaju ovoj skupini dvorječni su i višerječni. Najčešće se tvore od genitivnog oblika imena i prezimena, primjerice *Augusta Cesarca, Ivane Brlić Mažuranić, Josifa Runjanina, Antuna Barca, Jure Kaštelana*. Identifikacijski se član navodi prije genitivnog oblika antroponima kada je riječ o apelativima *naselje, prolaz, trg, vijenac, vrt* kao u primjerima *Prolaz Lorenza Jäger, Naselje Vladimira Nazora, Vrt Jagode Truhelke, Vijenac Ivana Meštrovića, Trg Vatroslava Lisinskog*. Zanimljiv je slučaj dvaju hodonima u kojima je isto ime bilo motivacijsko polazište. Naime, ime književnika humanista Jana

Panonca javlja se u dvama hodonimima, koji se nalaze u mjesnom odboru *Tenja* i gradskoj četvrti *Novi grad*. Prvi je motiviran njegovim latinskim imenom (*Jana Pannoniusa*), a drugi je hodonim motiviran njegovim hrvatskim pseudonimom (*Vijenac Ivana Česmičkog*). U ovoj su skupini antropohodonima imena ženskih osoba nešto zastupljenija, od 149 hodonima osam ih je motivirano ženskim osobnim imenima, i to po dva imenima hrvatskih književnica, Ivane Brlić Mažuranić (u mjesnom odboru *Višnjevac* i gradskoj četvrti *Retfala*) i rođene Osjećanke Jagode Truhelke – *Vrt Jagode Truhelke* u gradskoj četvrti *Gornji grad* i *Jagode Truhelke* u mjesnom odboru *Tenja*, jedan imenom hrvatske glumice Marije Ružička Strozzi, jedan imenom hrvatske arheologinje i povjesničarke Danice Pinterović te jedan imenom osječke pedagoške i kulturne djelatnice Josipe Glem baj.

S jezične su strane osobito zanimljiva četiri hodonima: *Marije Ružička Strozzi*, *Ivane Brlić-Mažuranić* u gradskoj četvrti *Retfala* i *Ivane Brlić Mažuranić* u mjesnom odboru *Višnjevac* te *Josipa Reihl Kira*. U vezi se s tim hodonimima mogu postaviti tri pitanja: prvo, treba li dvostruko prezime biti zapisano sa spojnicom ili bez nje; drugo, treba li sklanjati prezime ženske osobe koje završava na *-a*; treće, treba li sklanjati oba prezimena muške osobe? Pogledaju li se suvremena pravopisna određenja oko pisanja dvostrukih prezimena, odgovor glasi da se dvostruka prezimena ženskih osoba mogu pisati i sa spojnicom i bez nje (usp. Anić, Silić, 2001: 80; Badurina, Marković, Mićanović, 2008: 99; Jozić i dr., 2013: 106). Bitno je pri tome imati na umu da bi se trebao upotrebljavati onaj lik (sa spojnicom ili bez nje) koji je zabilježen u dokumentima (matičnim knjigama) i kojim se ta osoba služi u službenoj komunikaciji. U Matičinu pravopisu (Badurina, Marković, Mićanović, 2008: 99) nalazimo i dodatnu napomenu: „Ako to nije moguće utvrditi, dopušteno je dvostruka prezimena pisati na oba načina.“ No, zapisi promatranih prezimena – koji donose oblike za koje pretpostavljamo da su *službeni* – na mrežnim stranicama *Hrvatske enciklopedije* (www.enciklopedija.hr), kao i primjer iz Matičina pravopisa (Badurina, Marković, Mićanović, 2008: 99) promatrana prezimena potvrđuju sa spojnicom: *Ružička-Strozzi* i *Brlić-Mažuranić*. U vezi se s promatranim hodonimom *Marije Ružička Strozzi* (i zapisom bez spojnice) stoga nameće i drugo pitanje – treba li sklanjati prezimena ženskih osoba na *-a*? Normativna literatura nije usuglašena oko ovoga pitanja: preporučuje ih se sklanjati (usp. Frančić, Hudeček, Mihaljević, 2005: 104; Babić, 2006: 67–68) ili se dopuštaju dvostrukosti (Barić i dr., 1997: 103; Barić i dr., 1999: 118). Iako se navedene napomene odnose na jednočlana prezimena ženskih osoba na *-a*, ona se mogu primijeniti i na dvočlana te bi promatran hodonim mogao glasiti i *Marije Ružičke Strozzi*. No, primijenimo li pravilo u uporabi *službenoga* oblika imena, taj je hodonim trebao glasiti *Marije Ružička-Strozzi* – dakle, sa spojnicom koja je ujedno i pravopisni znak za nesklonjivost. S normativne je strane sporan i hodonim *Josipa Reihl Kira*: budući da se prezimena muških osoba trebaju sklanjati, ovaj je hodonim trebao glasiti *Josipa Reihla Kira*.

2.1.3. Antropohodonimi motivirani imenima prirodnoslovaca

Proučavajući hodonimiju grada Osijeka, može se uvidjeti kako se dostignuća u prirodnim znanostima ne vrednuju koliko ona u društveno-humanističkim znanostima i umjetnosti, barem kada je u pitanju odavanje počasti imenovanjem gradskih ulica: od ukupno 615 osječkih hodonima samo njih 12 motivirano je imenima prirodnoslovaca. Hodonimi te skupine dvorječni su i višerječni: dvorječni se tvore od genitivnog oblika imena i prezimena, kao u *Vladimira Preloga*, *Milutina Milankovića*, *Mije Kišpatića*, *Lavoslava Ružičke*, *Andrije Mohorovičića*, *Ruđera Boškovića* (jedan u gradskoj četvrti *Tvrđa*, a drugi u mjesnom odboru *Tenja*), *Nikole Tesle* (jedan u mjesnom odboru *Tenja*, a drugi u mjesnom odboru *Sarvaš*), *Mihajla Pupina*, a višerječni od identifikacijskog člana i genitivnog oblika antroponima, primjerice *Trg Lavoslava Ružičke*, *Trg Nikole Tesle*. Ženskih imena u osnovama hodonima ove skupine nema.

2.1.4. Antropohodonimi motivirani imenima katoličkih svetaca i blaženika

S obzirom na to da je većina stanovništva grada Osijeka katoličke vjeroispovijesti (84,38 % prema posljednjem popisu stanovništva¹¹), ne iznenađuje da je određeni broj hodonima motiviran imenima katoličkih svetaca i blaženika, točnije njih 12. Jedan je hodonim jednorječan, *Cvjetkova*, tvoren sufiksalsnom tvorbom od antroponima *Cvjetko*¹² i sufiksa *-ova*. Gledano s jezične (tvorbene) strane, uporabom posvojnoga pridjeva ujedno se poštuju i normativne napomene prema kojima prednost treba dati posvojnome pridjevu u odnosu na posvojni genitiv kad je to tvorbeno (i značenjski) moguće.¹³ Pet je dvorječnih hodonima koji se tvore od genitivnog oblika pridjeva *sveti* i imena svetca, u primjerima *Svete Ane* (jedan u mjesnom odboru *Tenja* te jedan u gradskoj četvrti *Gornji grad*), *Svetog Marka*, *Svetog Petka*¹⁴ i *Svetog Roka*, a šest je višerječnih hodonima koji se tvore od genitivnog oblika pridjeva *sveti* i višerječnog antroponima (*Svetog Josipa Radnika*, *Svetog Leopolda Bogdana Mandića*), genitivnog oblika naziva crkvene službe i antroponima (*Kardinala Alojzija Stepinca*) ili od identifikacijskog člana i genitivnog oblika višerječne antroponimske sintagme (*Trg Svetog Trojstva*, *Trg Pape Ivana Pavla II.*, *Park kraljice Katarine Kosača*).

11 Taj je podatak preuzet s mrežne stranice Državnog zavoda za statistiku: Stanovništvo prema vjeri po gradovima/općinama, Popis 2011., dostupno na <https://goo.gl/pYv6by>.

12 Na prvi je pogled hodonim *Cvjetkova* teže povezati s hodonimima motiviranim imenima katoličkih svetaca i blaženika, no „službeno” je ime svetca, ono koje je u upotrebi u Crkvi, *Florijan*. Hrvatska je inačica toga imena *Cvjetko*, stoga je hodonim *Cvjetkova* opravdano smjestiti u ovu skupinu antropohodonima.

13 Ako je posvojni genitiv jednočlan, preobliči se u posvojni pridjev (*pjesme Ujevića* → *Ujevićeve pjesme*). Od toga pravila mogu biti izuzeti slučajevi u kojima genitiv dolazi u množini (*dom umirovljenika*), kao i oni spojevi riječi u kojima imenica u genitivu označuje predstavnika vrste (*glava žene*). (usp. Silić, Pranjeković, 2005: 201)

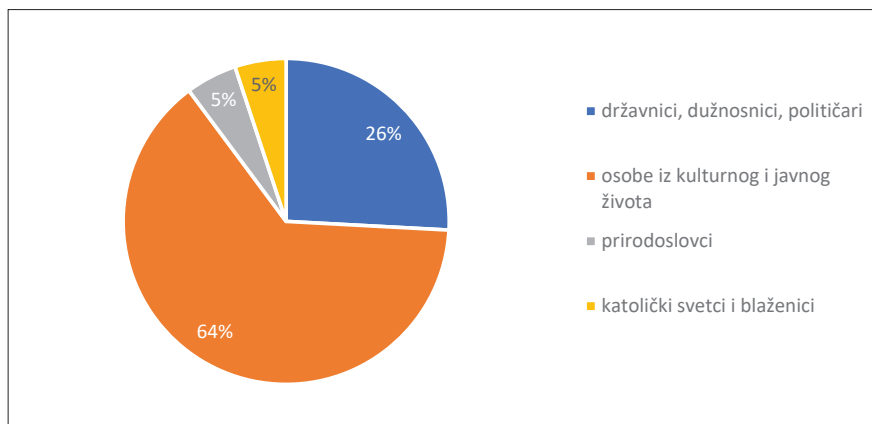
14 Postoje i druga tumačenja postanka ovoga hodonima: naime, prema zapisima Z. Živaković-Kerže (1997: 40) navodi se kako je ta ulica ime dobila prema trgovačkoj obitelji Petakov koja je u njoj živjela do kraja 19. stoljeća.

U osnovi je triju hodonima žensko ime, svete Ane i blažene Katarine Vukčić Kosača-Kotromanić. Hodonim motiviran njezinim imenom (*Park kraljice Katarine Kosača*) nije napisan u skladu s normom prema kojoj se prezime ženske osobe koje završava na *-a* preporučuje sklanjati pa bi ispravan hodonim bio *Park kraljice Katarine Kosače*. Treba uzeti u obzir i to da je puno kraljičino ime Katarina Vukčić Kosača-Kotromanić. Da je hodonim nastao od punog imena, prezime Kosača ne bi se sklanjalo s obzirom na to da je u tom slučaju prezime koje završava na *-a* prvi dio polusloženice koji se u pravilu ne sklanja – *Katarine Kosača-Kotromanić*.

U odnosu na pravopisnu normu hodonim *Trg Pape Ivana Pavla II.* također pokazuje otklon. Naime, pravopis propisuje da se „nazivi državnih i vjerskih poglavara pišu malim početnim slovom ako uz naziv stoji osobno ime ili kakva odrednica“ (Jozić i dr., 2013: 140). Dakle, poštujući pravopisna određenja, taj bi hodonim trebao imati oblik *Trg pape Ivana Pavla II.*

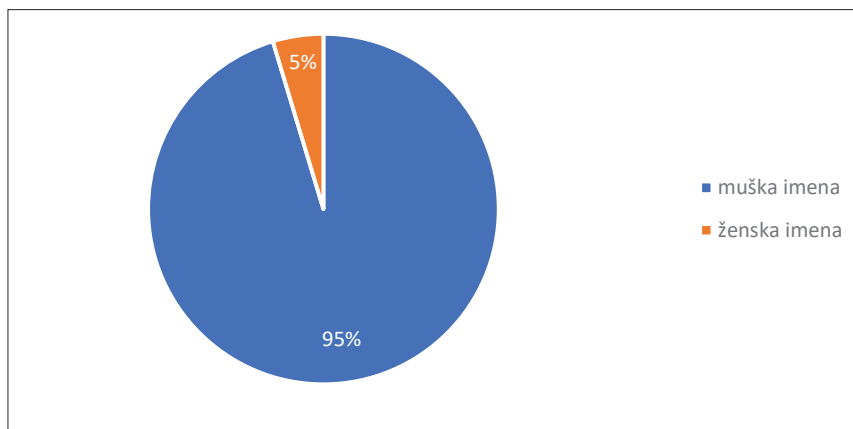
2.1.5. Zastupljenost pojedinih antroponima u osječkim hodonimima

Na Prikazu 1. grafički su prikazani omjeri zastupljenosti pojedinih antroponimskih kategorija u hodonimiji širega osječkoga gradskog područja. Može se zaključiti kako je najveći broj antropohodonima motiviran imenima istaknutih osoba iz kulturnog i javnog života, točnije imenima književnika i filologa.

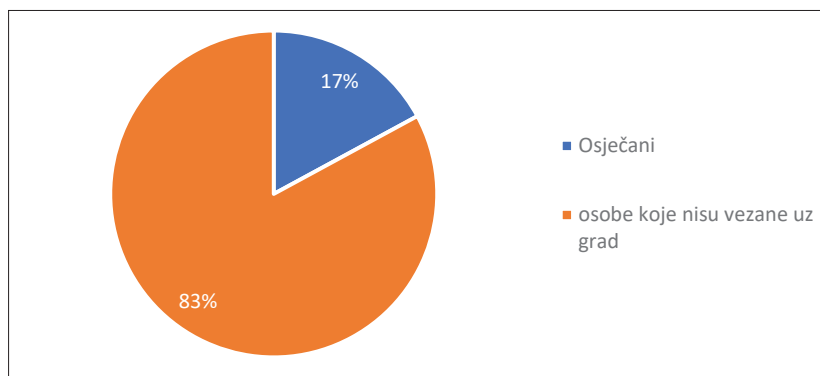
Prikaz 1. *Antropohodonimi grada Osijeka prema motivaciji imenovanja*

Nadalje, važno je naglasiti kako od 236 antropohodonima samo 11 u osnovi ima žensko osobno ime, što je poražavajući rezultat i ogledalo rodne nejednakosti u Republici Hrvatskoj, a grafički to izgleda ovako:

Prikaz 2. Zastupljenost spolova u hodonimiji grada Osijeka

Osim toga, od 236 antropohodona samo ih je 41 motivirano imenima istaknutih Osječana, odnosno onih koji su u Osijeku proveli određeni dio života, što je grafički prikazano na Prikazu 3.

Prikaz 3. Zastupljenost istaknutih Osječana u hodonimiji grada Osijeka

Istraživanjem je ustanovljeno kako su ulice u Osijeku zaslužili: veleposjednik Ivan Adamović, knjižar i nakladnik Radoslav Bačić, prvi osječki gradonačelnik Antun Franjo Blažić, povjesničar i ravnatelj Muzeja Slavonije Josip Bösendorfer, pjesnik Dobriša Cesa-rić, utemeljitelj tiskare Martin Divalt, osnivač Arhiva Kamilo Firingner, pedagoginja Josipa Glem- baj, slikari Jovan Gojković, Hugo Conrad Hötzendorf, Julije Knifer, Izidor Kršnjavi, Franjo Mucke, Josip Leović i Adam Waldinger, gradonačelnik Vjekoslav Hengl, vlasnik kožare i suosnivač bolnice Josip Huttler, knjižničar i dobrotvor Lorenz Jäger (2), minera- log Mijo Kišpatić, violinist Franjo Krežma, muzikolog Franjo Kuhač, isusovac i suosnivač

bolnice Christian Monsperger, književnik Rudolf Mader, geofizičar Milutin Milanković, dirigent Lav Mirski, odvjetnik i političar Dragutin Neumann, grof Pavao Pejačević, arheologinja i ravnateljica Muzeja Slavonije Danica Pinterović, kazališni kritičar i novinar Carlo Benda, zapovjednik osječke policije Josip Reihl Kir i hrvatski branitelj Goran Zobundžija, tvorničar Adam Reisner, secesijski graditelj Ante Slaviček, kardinal Franjo Šeper, kemičar Lavoslav Ružička, muzikolog i začetnik tamburaške glazbe Pajo Kolarić, biskup Josip Juraj Strossmayer (2) i književnica Jagoda Truhelka (2).

2.2. Fitohodonimi

U hodonimiji je grada Osijeka ukupno 43 hodonima u čijoj je osnovi ime biljne vrste ili izraz vezan uz biljni svijet. Većina se fitohodonima nalazi u mjesnom odboru *Cvjetno naselje* – koje i svojim nazivom odgovara polaznoj motivacijskoj biljnoj osnovi. Gotovo su svi fitohodonimi jednorječni, a nastali su od fitonima u genitivu množine, primjerice: *Dudova*, *Jorgovana*, *Kestenova*, *Hrastova*, *Jablanova*. Drugi su jednorječni fitohodonimi nastali od fitonimskih odnosnih pridjeva (*Vrtna*, *Livadska*) ili od nominativnog oblika fitonima (*Grmić*, *Ledine*, *Vrbik*, *Lugovi*, *Pampas*). Dva su dvorječna fitohodonima, *Zeleno polje*, nastao od nominativnog oblika pridjeva i fitonima, i *Vijenac lipa*, nastao od identifikacijskog člana i genitivnog oblika fitonima.

2.3. Hidrohodonimi

Hodonima u čijoj je osnovi hidronim, odnosno ime rijeke, jezera, močvare i sl., u gradu Osijeku ukupno je 61. Najveća je zastupljenost hidrohodonima u gradskoj četvrti *Industrijska četvrt* u kojoj su gotovo sve ulice nazvane prema hidronimima. Gotovo su svi hidrohodonimi jednočlane strukture, u obliku odnosnog pridjeva nastalog od hidronima pridjevnom sufixalnom tvorbom dodavanjem sufixa *-ska*: npr. *Cetinska*, *Čikolska*, *Zrmanjska*, *Drinska*, *Orljavska*, *Savska*, *Sprečanska*, *Bidska*, *Ramska*. U dvorječnim je hidrohodonimima prvi član hidronimski odnosni pridjev, a drugi član identifikacijski, kao u primjerima *Gornjodravsko obala*, *Bosutsko naselje*, *Donjodravsko obala*, *Dravsko obala*.

2.4. Orohodonimi

Hodonima u čijoj su osnovi oronimi, odnosno imena vrhova, uzvisina, brda i planina, u gradu Osijeku ukupno je 48. Najviše ih je u gradskoj četvrti *Retfala*. Jednorječan je 41 orohodonim, u obliku odnosnog pridjeva nastalog od oronima, primjerice *Platačka*, *Fruškogorska*, *Diljska*, *Jahorinska*, *Bjelolasička*, *Velebitska* ili u obliku oronima u genitivu, u hodonimima *Ivanščice*, *Krndije*. Dvorječnih je orohodonima šest, a tvore se od genitivnog oblika višerječnog oronima kao u primjerima *Papuk gore*, *Zrinske gore*, *Vidove gore*, zatim od identifikacijskog člana i oronima u genitivu kao u primjerima *Vijenac Dinare*, *Vijenac Medvednice* ili od identifikacijskog člana i oronima u nominativu kao u primjeru *Naselje*

Viševica. Jedan je višerječni orohodonim, *Vijenac Petrove gore*, nastao od identifikacijskog člana i oronima u genitivu.

2.5. Horohodonimi

U gradu je Osijeku 24 hodonima koji u osnovi imaju horonim, tj. ime veće zemljopisne ili administrativne jedinice, odnosno ime različitih prostornih cjelina poput države, regije i slično. Većina je horohodonima jednorječna u obliku horonimskih odnosnih pridjeva, primjerice *Bosanska*, *Slavonska*, *Hercegovačka*, *Dalmatinska*, *Zagorska*, *Baranjska*, *Istarska*, *Lička*. Samo je jedan horohodonim u nominativnom obliku – *Đakovština*, a tri su dvorječna: jedan se sastoji od nominativa odnosnog pridjeva i identifikacijskog člana, *Europska avenija*, drugi od genitivnog oblika sintagme odnosnog pridjeva i imenice, *Hrvatske Republike*, a treći od nominativa opisnog pridjeva i horonima, *Nova Dalmacija*. Promotri li se struktura navedenih tročlanih horohodonima, uočava se tvorbeni obrazac *pridjev + imenica*. U tom je kontekstu zanimljiv izbor upravo toga obrasca u horohodonimu *Hrvatske Republike* – budući da je službeni naziv motivacijskoga horonima *Republika Hrvatska*.

2.6. Ojkohodonimi

U gradu je Osijeku 142 hodonima u čijoj su osnovi ojkonimi, tj. imena naseljenih mjesta, gradova, sela i zaselaka. U gradskoj četvrti *Novi grad* osnova su većine hodonima ojkonimi kontinentalne Hrvatske (*Brodsko*, *Aljmaška*, *Koprivnička*, *Kutinska*, *Nuštar**sko*, *Varaždinska*), dok u gradskoj četvrti *Jug II* većinu hodonima čine ojkohodonimi motivirani imenima primorskih i otočnih naselja (*Bračka*, *Kaštelanska*, *Krčka*, *Lošinjska*, *Medulin**sko*, *Šibenska*). Prema strukturi su osječki ojkohodonimi najčešće jednorječni, a dolaze u obliku odnosnog pridjeva, primjerice *Crikvenička*, *Sarvaška*, *Prijedorska*, *Požeška*, *Antunovačka*, *Kninska*. Dvorječni i višerječni ojkohodonimi dolaze u obliku sintagme koja se sastoji od odnosnog pridjeva i identifikacijskog člana (*Biljska cesta*, *Vinkovačka cesta*, *Našičko naselje*, *Krapinsko naselje*), zatim u obliku sintagme koja se sastoji od identifikacijskog člana i genitivnog oblika ojkonima (*Vijenac Murse*, *Vijenac Kraljeve Sutjeske*) te u obliku sintagme koja se sastoji od odnosnog pridjeva, odnosno ojkonima u nominativu i opisnog pridjeva (*Osječka Nova*, *Retfala Nova*).

2.7. Hodonimi motivirani lokalnim obilježjima i ljudskom djelatnošću

Ukupno je 42 hodonima koji u osnovi imaju kakvo poznato lokalno obilježje (objekt, spomenik, instituciju i sl.) ili su motivirani ljudskom djelatnošću i zanimanjem. Najčešći hodonimi ove skupine pripadaju podskupini onih motiviranih nekim lokalnim obilježjem koji se u toj ulici nalazi ili do kojega ta ulica vodi. Takvi su hodonimi primjerice *Školska*, *Krstova*, *Poštanska*, *Kolodvorska*, *Županijska*, *Grobljanska*, *Kapucinska*, *Lučki prilaz*, *Ru-*

žina, Sunčana. Iako se može pomisliti da su u posljednjim dvama navedenim hodonimima, *Ružina* i *Sunčana*, motivacijska polazišta fitonim i ime nebeskog tijela, ti se hodonimi nalaze u skupini hodonima motiviranih lokalnim obilježjima i ljudskom djelatnošću jer je njihovo imenovanje motivirano nazivima gostionica koje su se u njima nekada nalazile. Motivacijsko polazište u hodonimu *Ružina* ime je gostionice *Tri ruže* koja se ondje nekada nalazila, a u hodonimu *Sunčana* ime gostionice *Kod sunca*.¹⁵ Hodonimi motivirani ljudskom djelatnošću, odnosno zanimanjem jesu *Banova, Ribarska, Lađarska, Trg hrvatskih branitelja*.

Hodonimi ove skupine većinom su jednorječni, nastali pridjevskom sufiksacijom od imena objekta, odnosno zanimanja dodavanjem sufiksa *-ska*, npr. *Školska, Fakultetska, Franjevačka, Splavarska* i sufikasa *-ina* u hodonimu *Ružina*, *-ova* u hodonimu *Banova, -na* u hodonimu *Vatrogasna*. Pojedini se jednorječni hodonimi ove skupine tvore od nominativnog ili genitivnog oblika imenice, primjerice *Tvrđavica* i *Olimpije*. Dvorječni i višerječni se hodonimi ove skupine tvore od identifikacijskog člana te genitivnog oblika odnosnog pridjeva i imenice (*Trg hrvatskih branitelja*), identifikacijskog člana i genitivnog oblika naziva institucije (*Prolaz Matice hrvatske*), identifikacijskog člana, prijedloga i genitivnog oblika naziva institucije (*Prolaz kod Snježne Gospe*¹⁶), zatim od odnosnog pridjeva i identifikacijskog člana (*Stadionsko naselje, Solarski trg, Lučki prilaz, Poštansko naselje*).

2.8. Ostali hodonimi

U ovu se skupinu ubraja 19 hodonima koje nije moguće smjestiti ni u jednu od prethodno analiziranih skupina. To su hodonimi motivirani primjerice povijesnim pojmovima (*Ilirska*), svojim smještajem (*Zapadno predgrađe, Krajna*), bojama (*Crni put, Zelena*), svojim obilježjem (*Tiha, Gluha, Dobra*). Jedan je hodonim motiviran pojmom slobode – *Trg slobode*, te jedan, *Esperantska*, u osnovi ima naziv međunarodnog jezika, u spomen na „Osječku petorku“, prve pristalica toga jezika koje su bile upravo iz našega grada.¹⁷

Hodonimi ove skupine najčešće su jednočlani, tvore se od opisnog pridjeva (*Kratka, Duga, Strma*), odnosnog pridjeva (*Šokačka*) ili nominativnog oblika imenice (*Rastanci, Slaz*), dok se dvočlani hodonimi tvore od identifikacijskog člana i genitivnog oblika imenice (*Trg slobode*) ili opisnog pridjeva i identifikacijskog člana (*Južno predgrađe, Nova ulica*).

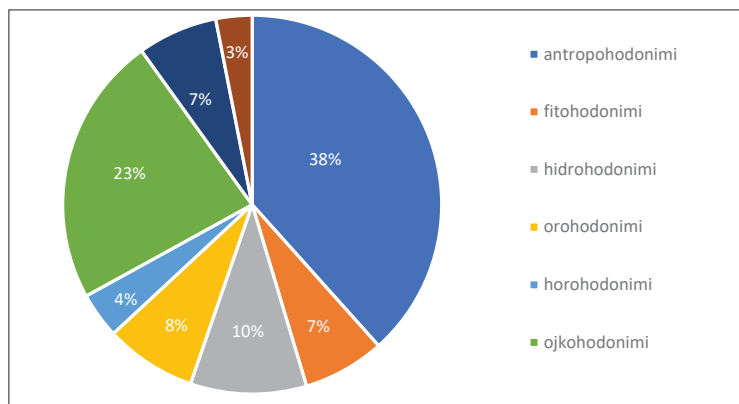
15 Treba napomenuti kako imenovanje ulica prema gostionici koja se u njoj nalazila nije neobična pojava u nekadašnjoj osječkoj hodonimiji: primjerice, današnja *Dubrovačka* bila je nazvana *Kokotova* prema gostionici *Kod crvenog kokota*, a *Josipa Bösendorfera* nekada se zvala *Patkina* prema gostionici *K patki* (usp. Živaković-Kerže, 1997: 39).

16 Motivacijsko je polazište ovoga hodonima Crkva Snježne Gospe.

17 Davor Klobučar, *Esperantska ulica u Osijeku i Osječka petorka iz 1889. godine*. Dostupno na: <https://goo.gl/VeEJPz>.

2.9. Grafički prikaz semantičko-motivacijske komponente

Udio je pojedinih hodonima prema semantičko-motivacijskoj klasifikaciji u sveukupnoj hodonimiji grada Osijeka moguće grafički prikazati ovako:

Prikaz 4. Semantičko-motivacijska klasifikacija osječkih hodonima

3. PROMJENE U IMENOVANJU – USPOREDBA STARIH I NOVIH HODONIMA

Osnovna je svrha hodonima orijentacija u prostoru, no istovremeno su oni i pokazatelj političkih i kulturnih prilika nekoga grada te odnosa prema vlastitoj povijesti. S obzirom na to, nužno je osim jezične provesti i kulturološku raščlambu hodonima. Usporedit će se stoga prvi poznati nazivi najstarijih osječkih ulica, većinom onih nastalih početkom 18. stoljeća, s današnjim nazivima tih ulica, a pratit će se i njihova preimenovanja „do kojih je dolazilo, osobito, nakon promjena političkih sustava (1918., 1941., 1945., 1993.)“ (Sršan, 2001: 6). Povijesni pregled osječkih ulica i trgova sastavio je poznati osječki filolog i povjesničar prof. dr. sc. Stjepan Sršan, čiji je doprinos proučavanju i povijesti grada Osijeka uistinu značajan. Opisi hodonima u nastavku rada preuzeti su iz njegove knjige *Ulice i trgovi grada Osijeka: povijesni pregled* (Sršan, 2001).¹⁸

Najstarije su osječke ulice one nastale u okviru izgradnje *Tvrđe* te naseljavanjem *Gornjeg* i *Donjeg grada* krajem 17. i u prvoj polovici 18. stoljeća. U ovaj je pregled uvršteno 34 hodonima te su usporedno prikazani njihovi najstariji i današnji nazivi te motivacija za imenovanje i promjene naziva.

¹⁸ Nazivi ulica donose se u onome obliku u kojemu su zapisni u Sršanovoj knjizi.

Tablica 1. *Najstarije osječke ulice – nekada i danas*

NAJSTARIJI NAZIV	MOTIVACIJA	PROMJENE NAZIVA	DANAŠNJI NAZIV	MOTIVACIJA
<i>Crkveni sokak (Kirchengasse)</i>	lokalno obilježje, katolička i pravoslavna crkva	1952. <i>Ulica bratstva i jedinstva</i>	<i>Crkvena</i>	lokalno obilježje, katolička crkva
<i>Staklarska</i>	zanimanje	1925. <i>Obrtnička</i> 1946. <i>Ivice Šestaka</i>	<i>Danice Pinterović</i>	antroponimna (arheologinja i povjesničarka)
<i>Na Dravskom brigu</i>	hidronimska (nešto povišenija obala, brig)	1925. podijeljena na ulice <i>Mlinovi</i> (mlinovi) i <i>Pličine</i> (plitka Drava)	<i>Donjodravska obala</i>	hidronimska
<i>Ulica crvenog oroza / Pijetlova</i>	lokalno obilježje, gostionica „Zum roten Hahn“ (<i>K crvenom pijetlu</i>)	19./20. st. <i>Kokotova</i>	<i>Dubrovačka</i>	ojkonimna
<i>Topnička</i>	zanimanje	1925. <i>Fakultetska</i> 1952. <i>Ivana Zajca</i>	<i>Fakultetska</i>	lokalno obilježje, povijesni naziv
<i>Poštanska</i>	lokalno obilježje, poštanski ured	1925. <i>Ivana Račkog</i> 1930. <i>Franje Markovića</i>	<i>Franje Markovića</i>	antroponimna (filozof i književnik)
<i>K volu</i>	lokalno obilježje, gostionica „Ad bovem“	druga pol. 19. st. <i>Kolhoferova</i> 1946. <i>Milana Stanivukovića</i>	<i>Franjevačka</i>	lokalno obilježje, franjevački samostan
<i>Ulica Divljeg čovjeka</i>	lokalno obilježje, kip crnca („divljeg čovjeka“)	1888. <i>Desatićina</i> 1946. <i>Ulica Republike</i> 29. XI. 1943.	<i>Hrvatske Republike</i>	honorimna
<i>Ilirski sokak</i>	nacionalni sastav stanovništva	-	<i>Ilirska</i>	nacionalni sastav stanovništva, povijesni naziv
<i>Duga ulica</i>	opisna	1913. <i>Josipa Jurja Strossmayera</i>	<i>Josipa Jurja Strossmayera</i>	antroponimna (biskup)
<i>K trima potkovama (Zu drei Hufeisen)</i>	lokalno obilježje, gostionica	nakon 1740. <i>Vojarska</i> 1925. <i>Bekersova</i> 1946. <i>Nikole Demonje</i>	<i>Kamila Firingera</i>	antroponimna (osnivač <i>Arhiva</i>)
<i>Kapucinska</i>	lokalno obilježje, kapucinski samostan	1919. <i>Aleksandrova</i> 1941. <i>Dr. Ante Starčevića</i> 1946. <i>Bulevar generalissimusa Staljina</i> <i>Bulevar JNA</i>	<i>Kapucinska</i>	lokalno obilježje, kapucinski samostan
<i>Novogradska cesta</i>	ojkonimna	1925. <i>Kneza Trpimira</i> 1946. <i>Mihajla Klajna</i>	<i>Kneza Trpimira</i>	antroponimna (hrvatski knez)
<i>Krstova / Križna (Kreutzgasse)</i>	lokalno obilježje, križ	1946. <i>Sare Bertić</i>	<i>Krstova</i>	lokalno obilježje, povijesni naziv
<i>Opskrbnička (Proviantgasse)</i>	zanimanje	1925. <i>Daničićeva</i> 1941. <i>Matije Petra Katančića</i> 1946. <i>Daničićeva</i> 1952. <i>Matije Petra Katančića</i>	<i>Matije Petra Katančića</i>	antroponimna (književnik i prevoditelj)

NAJSTARIJI NAZIV	MOTIVACIJA	PROMJENE NAZIVA	DANAŠNJI NAZIV	MOTIVACIJA
<i>Njemačka</i>	nacionalni sastav stanovništva	1888. <i>Pavla Pejačevića</i> 1946. <i>Boždara Adžije</i>	<i>Pavla Pejačevića</i>	antroponimna (hrvatski grof i dobrotvor), povijesni naziv
<i>Pukovnijski park (vrt)</i>	lokalno obilježje	1925. <i>Tomislavovo šetalište</i> 1946. <i>Park kulture</i>	<i>Perivoj kralja Tomislava</i>	antroponimna (hrvatski kralj)
<i>Inženjerska / Mjernačka</i>	lokalno obilježje, zanimanje	1925. <i>Boškovićeva</i>	<i>Ruđera Boškovića</i>	antroponimna (znanstvenik)
<i>Štukina i Šaranova</i>	lokalno obilježje, gostionice	1874. <i>Tri ruže / Štukina</i> 1925. <i>Mate Topalovića</i> 1930. <i>Ružina</i> 1946. <i>Maksima Gorkog</i>	<i>Ružina</i>	lokalno obilježje, gostionica, povijesni naziv
<i>Rokov trg</i>	lokalno obilježje, kapelica, antroponimna (ime svetca)	18. st. <i>Solarski trg</i> 1946. <i>Rokov trg</i> 1950. <i>Solarski trg</i>	<i>Solarski trg</i>	lokalno obilježje, solarski ured, povijesni naziv
<i>Anina</i>	lokalno obilježje (kapela), antroponimna (ime svetca)	1953. <i>Ivana Gorana Kovačića</i>	<i>Svete Ane</i>	lokalno obilježje, antroponimna, povijesni naziv
<i>Šamačka</i>	lokalno obilježje, šamčevi	-	<i>Šamačka</i>	lokalno obilježje, povijesni naziv
<i>Vojnička</i>	zanimanje	1925. <i>Tadije Smičiklase</i>	<i>Tadije Smičiklase</i>	antroponimna (povjesničar)
<i>Gornjogradski trg</i>	oikonimna	1898. <i>Trg Khuena Hedervaryja</i> 1919. <i>Trg kralja Petra I.</i> 1941. <i>Trg dr. Ante Pavelića</i> 1946. <i>Trg slobode</i>	<i>Trg dr. Ante Starčevića</i>	antroponimna (političar)
<i>Crkveni trg</i>	lokalno obilježje, crkva	1925. <i>Jezuitski trg</i>	<i>Trg Jurja Križanića</i>	antroponimna (književnik)
<i>Župni trg</i>	lokalno obilježje, župna crkva	1952. <i>Trg Marina Držića</i>	<i>Trg Marina Držića</i>	antroponimna (književnik)
<i>Bogojavljski trg</i>	lokalno obilježje, mjesto posvete vode na Bogojavljenje	1941. <i>Trg Eugena Savojskog</i> 1946. <i>Bogojavljski trg</i> 1952. <i>Trg Nikole Tesle</i>	<i>Trg Nikole Tesle</i>	antroponimna (znanstvenik)
<i>Vinski trg</i>	lokalno obilježje, tržnica vina	1729. <i>Trg Svetog Trojstva</i> 1898. <i>Trg Franje Josipa I.</i> 1921. <i>Karadordev trg</i> 1941. <i>Trg Svetog Trojstva</i> 1946. <i>Partizanski trg</i>	<i>Trg Svetog Trojstva</i>	lokalno obilježje, spomenik, povijesni naziv
<i>Šetalište</i>	lokalno obilježje, uređene zelene površine	1925. <i>Franjevački trg</i> 1946. <i>Trg Svetozara Ritiga</i> 1952. <i>Trg Vatroslava Lisinskog</i>	<i>Trg Vatroslava Lisinskog</i>	antroponimna (skladatelj)
<i>Kod kugle</i>	lokalno obilježje, gostionica Ad globum, Kugelwirt	1925. <i>Vatroslava Jagića</i>	<i>Vatroslava Jagića</i>	antroponimna (skladatelj)
<i>Tokarska (Drexlergasse)</i>	zanimanje	1925. <i>Vjekoslava Klaića</i>	<i>Vjekoslava Klaića</i>	antroponimna (povjesničar i muzikolog)

NAJSTARIJI NAZIV	MOTIVACIJA	PROMJENE NAZIVA	DANAŠNJI NAZIV	MOTIVACIJA
<i>Vodenička</i>	lokalno obilježje, vodenice	-	<i>Vodenička</i>	lokalno obilježje, vodenice, povijesni naziv
<i>Pijačni sokak / Tržna ulica</i>	lokalno obilježje, donjogradska tržnica	1913. <i>Zmaj Jove Jovanovića</i> 1941. <i>Tržna ulica</i> 1946. <i>Zmaj Jove Jovanovića</i>	<i>Zmaj Jove Jovanovića</i>	antroponimna (književnik)
<i>Volovska ulica (Ochsengasse)</i>	zoonimna (prema volovima koji su njome išli na jug prema pašnjacima)	1846. <i>Županijska</i> 1946. <i>Augusta Cesarca</i> 1992. <i>Županijska</i>	<i>Županijska</i>	lokalno obilježje, zgrada Županije

Iz tablice se može vidjeti kako su najstariji nazivi ulica uglavnom bili motivirani lokalnim obilježjima, odnosno imena su se davala prema zgradama i obrtima koji su se u njima nalazili. Može se stoga zaključiti kako su obrt i trgovina u ono vrijeme smatrani puno bitnijima za grad.

Važno je uočiti i to da je prije bilo više antropohodonima kojima je u osnovi ime žene, pet više nego danas. Osim toga, vidljivo je i kako su promjene naziva ulica i trgova ideološki obojene, bilo da je riječ o razdoblju Kraljevine Jugoslavije, NDH ili Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije. Iako je jedno od pravila imenovanja ulica i trgova 1993. godine bilo „vratiti prve, tradicijske, lokalne nazive koji govore o izvornom pristupu“ (Sršan, 2001: 6), može se primijetiti kako zapravo i nije tako, odnosno najstariji su i izvorni nazivi uglavnom prepušteni zaboravu.

S jezične se strane u najstarijim nazivima odražava utjecaj njemačkoga jezika, što ne čudi s obzirom na većinsko njemačko stanovništvo u ono vrijeme. Promatrani s tvorbene strane najstariji su osječki hodonimi raznolikiji u odnosu na suvremene u kojima su pak vrlo česti oblici posvojnoga genitiva koji se u najstarijim nazivima ne rabe: potvrđuju se hodonimi tvoreni od odnosnih pridjeva (*Inžinjerska, Vojnička, Staklarska, Topnička, Poštanska*), od odnosnih pridjeva i identifikacijskog člana (*Vinski trg, Pukovnijski park, Crkveni trg, Pijačni sokak, Župni trg, Crkveni sokak...*), od posvojnih pridjeva (*Anina, Rokov trg*) te od prijedložnih izraza (*Kod kugle, K trima potkovama, Na Dravskom brigu*).

4. ZAKLJUČAK

Osim što služe kao pomoć u prostornoj orijentaciji, hodonimi u sebi sadrže jezične, kulturološke i povijesno-političke podatke. U hodonimiji grada Osijeka može se primijetiti težnja za jezičnom ekonomijom koja se odražava u što sažetijoj hodonimijskoj strukturi. Potvrđuje se to velikim brojem jednočlanih hodonima (npr. *Lađarska, Vrtina, Pampas, Antunovačka, Brodska, Nuštarska, Bistričke, Vrbaska, Šokačka, Slaz*, itd.). No usporedba s najstarijim osječkim hodonimima ipak pokazuje i suprotne težnje u (pre)imenovanju pa tako jednorječni hodonimi poput *Staklarska, Poštanska, Opskrbnička, Njemačka, Anina, Vojnička*

ka i *Šetalište* bivaju preimenovani u dvorječne i trorječne: *Danice Pinterović, Franje Markovića, Matije Petra Katančića, Pavla Pejačevića, Svete Ane, Tadije Smičiklase, Trg Vatroslava Lisinskog*. Suvremeni se hodonimi najčešće tvore od odnosnih pridjeva te od sintagmi koje čine identifikacijski članovi (*trg, šetalište, park*) i genitivni oblici motivacijskih osnova.

Kulturološki i povijesno-politički podatci koje hodonimija grada Osijeka pruža vezani su uz značenjsku motivaciju hodonima pa se tako može zaključiti kako se u imenovanju osječkih ulica i trgova prije svega težilo hrvatskim nazivima i hrvatskim vrijednostima. Hodonima motiviranih nazivima stranih država, gradova, rijeka, planina i imenima znamenitih osoba relativno je malo, ukupno 41, a većina je motivirana nazivima iz susjednih, bliskih država, ponajviše Bosne i Hercegovine (npr. *Bosanska, Hercegovačka, Mostarska, Sarajevska, Drinska, Ukrinska, Plivska, Jahorinska, Vlačićka*). Nekoliko antropohodonima motivacijsko polazište ima u imenima istaknutih srpskih (npr. *Branka Radičevića, Đure Jakšića, Mihajla Pupina*) i mađarskih ličnosti (*Bele Bartoka, Šandora Petefija*), a u osnovama su četiriju ojkohodonima nazivi gradova iz regije (*Skopska, Ljubljanska, Bokokotorska, Subotička*). Iz toga proizlazi da je osječka hodonimija motivirana geografski i kulturološki bliskim nadnacionalnim obilježjima. Nadalje, može se zaključiti i to da se izborom motivacijske osnove osječkih hodonima potiče i jača hrvatska nacionalna svijest (imenima slavnih hrvatskih vladara, hrvatskih naselja, rijeka, planina) te kako u hodonimiji grada Osijeka nema mjesta ideologijama bilo koje vrste.

Nasuprot tomu, može se zaključiti i to kako je puno više uspješnih i zaslužnih muškaraca negoli žena, zatim kako se više cijene društveno-humanistički i umjetnički znanstveni doprinosi nego prirodoslovni, kako se više vrednuju *neOsječani* i *neosječko* od lokalnoga, bilo da je riječ o osobama ili drugim obilježjima koji služe kao motivacija hodonimima te kako su, u posljednjem imenovanju ulica, 1993. godine, povijesni nazivi gotovo u potpunosti zanemareni pa tako u osječkoj hodonimiji više ne postoje *Staklarska, Tokarska* i *Vodenička ulica* ili primjerice *Vinski, Bogojavljenjski* i *Crkveni trg*, čime je bogat i važan dio lokalne povijesti nažalost prepušten zaboravu.

Zaključno, važno je naglasiti kako svaki stanovnik Osijeka ima pravo predložiti ime ulice ili trga *Odboru za imenovanje*, a pri čemu bismo svi trebali misliti o povijesnoj i kulturnoj baštini našega grada, znamenitim ljudima, lokalnim obilježjima, ali i o tome da je to jedna vrsta zaloga za budućnost, odnosno ostavština koja otkriva puno toga o nama samima i prilikama u kojima živimo.

Literatura

- Anić, Vladimir; Silić, Josip, 2001. *Pravopis hrvatskoga jezika*. Zagreb: Novi liber, Školska knjiga.
- Babić, Stjepan, 2006. Sklanjanje ženskih prezimena na -a. *Jezik* 53/2. 66–68.
- Badurina, Lada; Marković, Ivan; Mićanović, Krešimir, 2008. *Hrvatski pravopis*. Zagreb: Matica hrvatska.
- Barić, Eugenija; Lončarić, Mijo; Malić, Dragica; Pavešić, Slavko; Peti, Mirko; Zečević, Vesna; Znika, Marija, 1997. *Hrvatska gramatika*. Zagreb: Školska knjiga.

- Barić, Eugenija; Hudeček, Lana; Koharović, Nebojša; Lončarić, Mijo; Lukenda, Marko; Mamić, Mile; Mihaljević, Milica; Šarić, Ljiljana; Švačko, Vanja; Vukojević, Luka; Zečević, Vesna; Žagar, Mateo, 1999. *Hrvatski jezični savjetnik*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Pergamena, Školske novine.
- Brozović Rončević, Dunja, 2010. Toponomastičko nazivlje između imenoslovlja i geografije. *Folia onomastica Croatica* 19. 37–46.
- Frañić, Anđela; Hudeček, Lana; Mihaljević, Milica, 2005. *Normativnost i višefunkcionalnost u hrvatskome standardnom jeziku*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.
- Frañić, Anđela; Pezelj, Tamara, 2013. Slavonija u imenima zagrebačkih ulica. *Šokačka rič X: Slavonski dijalektolozi*. Vinkovci: ZAKUD Vukovarsko-srijemske županije, str. 283–300.
- Glušac, Maja, 2015. Dvostruka prezimena – sa spojnicom i/ili bez nje?. *Folia onomastica Croatica* 24. 22–42.
- Hrvatska enciklopedija Leksikografskog zavoda Miroslav Krleža - on-line izdanje*. Dostupno na: <https://goo.gl/kUr9bg>. Datum posljednjeg pristupanja 30. lipnja 2017.
- Jozić i dr., 2013. *Hrvatski pravopis*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.
- Klobučar, Davor, 2009. *Esperantska ulica u Osijeku i Osječka petorka iz 1889. godine*. Dostupno na: <https://goo.gl/VeEPz>. Datum posljednjeg pristupanja: 30. lipnja 2017.
- Kordić, Ljubica; Čuljak, Ana-Marija; Bionda, Anđela, 2014. Jezični krajobraz grada Osijeka – komparativni pristup. *Standardni jezici i sociolekti u 21. stoljeću*, Zbornik radova s međunarodnoga znanstvenoga skupa Hrvatskog društva za primijenjenu lingvistiku, ur. Peti-Stantić, Anita; Stanojević, Mateusz-Milan, Antunović, Goranka. Zagreb: Srednja Europa, Hrvatsko društvo za primijenjenu lingvistiku, str. 77–100.
- Mažuran, Ive, 2000. *Grad i tvrđava Osijek*. Osijek: Grafika.
- Odbor za utvrđivanje prijedloga imena ulica i trgova*. Dostupno na: <https://goo.gl/AV5Vnz>. Datum posljednjeg pristupanja: 30. lipnja 2017.
- Popis ulica grada Osijeka*. Dostupno na: <https://goo.gl/flgkZ5>. Datum posljednjeg pristupanja: 30. lipnja 2017.
- Rodoslovno stablo obitelji Šubić*. Dostupno na: <https://goo.gl/NUymZX>. Datum posljednjeg pristupanja: 30. lipnja 2017.
- Silić, Josip; Pranjković, Ivo, 2005. *Gramatika hrvatskoga jezika za gimnazije i visoka učilišta*. Zagreb: Školska knjiga.
- Sršan, Stjepan, 2001. *Ulice i trgovi grada Osijeka: povijesni pregled*. Osijek: Državni arhiv u Osijeku.
- Šimunović, Petar, 2009. *Uvod u hrvatsko imenoslovlje*. Zagreb: Golden marketing, Tehnička knjiga.
- Ušalj, Svetko; Franov-Živković, Grozdana; Mihator, Tomislav; Žubrinčić, Darko; Divjak, Eugen; Hančić, Nenad, 2002. *Glagoljični potpis Nikole Zrinskoga*. Dostupno na: <https://goo.gl/x5jo7U>. Datum posljednjeg pristupanja: 30. lipnja 2017.
- Vuković, Siniša, 2007. Onomastička terminologija. *Čakavska rič: Polugodišnjak za proučavanje čakavske riječi* 35/1. 139–184.
- Zakon o naseljima*. Narodne novine, 54/88. Dostupno na: <https://goo.gl/1Ao5HQ>. Datum posljednjeg pristupanja: 30. lipnja 2017.
- Živaković-Kerže, Zlata, *O prošlosti Osijeka ukratko*. Dostupno na: <https://goo.gl/stPiLA>. Datum posljednjeg pristupanja: 30. lipnja 2017.
- Živaković-Kerže, Zlata, 1997. *Svaštice iz staroga Osijeka*. Slavonski Brod: Hrvatski institut za povijest, Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje.

HODONYMY IN THE CITY OF OSIJEK

Summary

The paper presents an overview of hodonymy in the narrower Osijek area. A corpus of 615 hodonyms is classified based on the motivation for naming into the following: anthropohodonyms (after a person's name), phytohodonyms (after plants), hydrohodonyms (after a still or moving body of water), orohodonyms (after peaks or inclinations, hills or mountains), horohodonyms (after a larger natural or administrative area), oikohodonyms (after inhabited places), hodonyms motivated by local features and human activities, and other hodonyms. The paper aims to establish the motivational component in Osijek hodonyms, i.e. determine the degree to which the hodonymy of Osijek is motivated by local (Osijek, Slavonian) characteristics on the one hand, and national and supranational features. Osijek place names are also observed from the viewpoint of word formation, to both systematize patterns of naming and explore possible deviations from the linguistic norm. The examined hodonyms are compared with the oldest Osijek hodonyms in a diachronic study.

Keywords: Osijek, hodonyms, anthropohodonyms, phytohodonyms, hydrohodonyms, orohodonyms, horohodonyms, oikohodonyms